

Позиция

на сдружение „Защита на правата на хората с аутизъм в България“ относно необходимите промени в образователната система и предложените промени в проектозакона за предучилищно и училищно образование, внесен от група народни представители на 21.11.2014г. в 43-то Народно събрание

Аутизмът е състояние на неврологично различие. Това означава, че нервната система на хората от аутистичния спектър работи по различен начин в сравнение с тази на невро-типичните, или т.нар. „хора в норма“. Основните предизвикателства, пред които са изправени децата от аутистичния спектър не са свързани с интелектуална недостатъчност. Установено е, че разпределението на хората от спектъра според когнитивните им умения е абсолютно същото като това на невро-типичните, т.е. децата от аутистичния спектър могат да учат не по-зле от типичните си връстници, но го правят по по-различен начин.

Основните дефицити и предизвикателства, пред които са изправени децата от спектъра са :

1. Трудности при осъществяването на социално взаимодействие.
2. Сензорно интеграционни дефицити.
3. Липса на чувство за опасност.

За разлика от типичните си връстници, децата от аутистичния спектър се социализират чрез „посредник“ – човек, който опосредства комуникацията между детето и типичните му връстници, обяснява му и му показва какво се очаква то да направи в дадена ситуация – учи го не само на социално приемливо поведение, но и на това как да се сприятели и как да запази приятелствата си. Поради това, едни от най-изтъкнатите специалисти в областта на аутизма (Фред Волкмар , Ейми Клин, Робърт и Лин Коегел и др.) препоръчват децата от аутистичния спектър да прекарват колкото се може повече време сред типичните си връстници. Докато детето придобие един достатъчен набор от социални умения, така че да се чувства уверен дотолкова, че да започне то да инициира социален контакт, е необходимо то да бъде подпомогнато от т.нар. „посредник“. В САЩ, Канада и Западна Европа този „посредник“ се нарича се нарича shadow aid или парapedaгog. Той помага не само в социализацията на детето от аутистичния спектър, но и в представянето на учебния материал, съобразно специфичните особености на детето, а също така отговаря за неговата безопасност.

С оглед на това, нашите искания за промени в образователната система са следните:

1. Осигуряването на парапедагог за децата от спектъра. Изискванията, на които трябва да отговарят лицата, заемащи тази длъжност са:

- Да притежава бакалавърска степен или да е студент поне 3-ти курс със специалност специална педагогика, логопедия, психология, педагогика или предучилищна и начална педагогика и да са преминали успешно курс на обучение за работа с деца от аутистичния спектър, организиран от ресурсните центрове.
- Парапедагозите се назначават от общината по искане на родителя/настойника на детето от спектъра.
- Парапедагозите работят под наставлението и ръководството на ресурсния преподавател на детето като следват разработената от него програма;
- Отговарят и помагат на детето през цялото време, през което то е в училище или детска градина.
- Придружават детето в извънучилищни мероприятия, организирани от училището.
- Парапедагозите подкрепят детето от аутистичния спектър, докато се оцени, че то е натрупало достатъчно социални умения и покрива Държавните образователни изисквания по един или повече от изучаваните предмети. По предметите, по които детето покрива държавните образователни изисквания то се обучава от общообразователния учител.

2. Запазване на досегашната административна структура на областните ресурсни центрове.

Настояваме те да продължат да бъдат държавни обслужващи звена - извънучилищни педагогически учреждения в сферата на образованието, под пряко подчинение на Министерството на образованието и науката. С оглед повишаване на достъпността до ресурсно подпомагане, предлагаме разкриването на филиали на областните ресурсни центрове във всяка една от общините на съответните области. Настояваме за увеличаване на трудовото възнаграждение на заетите в ресурсните центрове с цел повишаване на престижа на професията им и привличане на млади кадри.

3. Намаляване на числеността на паралелките/групите, в които има деца със специални образователни потребности на 15 ученика, като броят на децата със специални образователни потребности в една паралелка не може да бъде повече от 2.

Възраженията ни относно предложеният проект на Закон за предучилищно и училищно образование са основно следните:

1. Проектозаконът се позовава на т.нар. Държавни образователни стандарти, които не са представени за обществено обсъждане и не е ясно тяхното съдържание.
2. Предложеният закон създава предпоставки за сегрегация и дискриминация и то не само по отношение на децата със специални образователни потребности:

Чл. 43. (1) Специалните училища са:

1. за обучение и подкрепа на ученици със сензорни увреждания – увреден слух или нарушено зрение;

2. възпитателни училища интернати;

3. социално-педагогически интернати.

(2) Специалните училища са от интернатен тип с целодневна организация на учебния ден, осигурено хранене и общежитие.

(3) В специалните училища се провежда обучение за завършване на клас и за придобиване на основно и средно образование. В специалните училища се осигурява и обучение за придобиване на професионална квалификация.

(4) В специалните училища по ал. 1, т. 1 може да се осъществява профилирана подготовка.

(5) В специалните училища по ал. 1, т. 1 може да се организира и провежда и задължително предучилищно образование на деца със сензорни увреждания – увреден слух или нарушено зрение, преди постъпването им в I клас.

(6) Възпитателните училища интернати са за обучение на ученици, извършили противообществени прояви.

(7) Социално-педагогическите интернати са за обучение на ученици, които нямат подходящи условия за живот в семейството си, лишени са от родителски грижи и надзор или са извършили противообществени прояви.

Чл. 43 дефинира три вида специални училища: за обучение на ученици със сензорни увреждания (увреден слух или нарушено зрение); възпитателни училища интернати – за обучение на ученици извършили противообществени прояви и социално – педагогически интернати – за обучение на ученици, които нямат подходящи условия на живот в семейството си, лишени са от родителски грижи или са извършили противообществени прояви (чл.43. (7)).

Не сме съгласни, че най-подходящият начин за (пре)възпитание на деца, извършили противообществени прояви е отделянето им във възпитателни училища интернати. Вече сме били свидетели на неефективността на Трудово-възпитателните училища. Вместо това предлагаме с тези деца и семействата им да работят психолози, педагогически съветници и социални работници.

Още по-нередно ни се струва отделянето на децата, лишени от родителски грижи в социално-педагогически интернати, където е предвидено да се обучават и деца, извършили противообществени прояви.

Според нас така се потъпкват два от принципите, в съответствие, с които образованието като процес би трябвало да се развива - т.2. и т.3 от чл.3:

Чл. 3. Образованието като процес на обучение, възпитание и социализация е национален приоритет и се развива в съответствие със следните принципи:

- 2. равен достъп и приобщаване на всяко дете и на всеки ученик;*
- 3. равнопоставеност и недопускане на дискриминация;*

3. Относно образованието на децата със специални образователни потребности категорично сме против приемането на текстовете в членове 192 и 193:

Чл. 192. (1) По изключение и ако целите на образованието не могат да бъдат постигнати по друг начин, за подкрепа и обучение на деца и ученици с интелектуални затруднения, с множество увреждания, със сензорни увреждания и с разстройства от аутистичния спектър в детските градини и в училищата по чл. 37, ал. 1 и чл. 38, ал. 2, т. 1-3 може да се организират

специални групи.

(2) Обучението на учениците по ал. 1 се организира при условията на чл. 43, ал. 3 и 4.

Чл. 193. (1) За подпомагане обучението на деца и ученици с интелектуални затруднения, с множество увреждания може да се организират и паралелки и групи на деца и ученици от детските градини и училищата по чл. 37 в центровете за подкрепа за личностно развитие и в социалните услуги в общността.

(2) Условията и редът за организиране на обучението в паралелките и групите по ал. 1 се определят с държавния образователен стандарт за приобщаващото образование.

Тук дискриминацията е в явен вид и е на база диагноза - изброени са диагнозите, при които може да се организират специални групи в училище или детските градини, или децата със СОП да се захвърлят в специални училища по чл. 43. Освен всичко останало, чл. 192 противоречи на чл. 97(5)

чл. 97. (5) Не се допуска обособяването в паралелки или групи на учениците със специални образователни потребности, които се обучават интегрирано по индивидуален учебен план.

Чл. 193. Въвежда поредна една функция на Центровете за личностно развитие - те ще играят ролята и на помощно училище. Да, но:

чл. 26 (2) Центърът за подкрепа за личностно развитие не осигурява завършването на клас и етап и придобиването на степен на образование и/или на професионална квалификация.

Вместо тези членове предлагаме за деца със специални образователни потребности, за които всички форми на обучение в масово училище са изчерпани, да се осигури възможност за обучението им в специализирани училища, отговарящи на техните специфични образователни потребности.

4. Против сме и с предложената реорганизация и реструктуриране на ресурсните центрове в т. нар. центрове за личностно развитие – чл. 48 (1) ; 48(5) и 196.

Чл. 48. (1) Центровете за подкрепа за личностно развитие според дейността си са за:

1. развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта;

2. кариерно ориентиране и консултиране;
3. превантивна, диагностична, рехабилитационна, корекционна и ресоциализираща работа с деца и ученици;
4. ресурсно подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности;
5. педагогическа и психологическа грижа;
6. прилагане на програми за подкрепа и обучение за семействата на децата с увреждания.

(СОП)

(2) Центрове за подкрепа за личностно развитие са и ученическите общежития, чиято дейност не се организира от училища.

(3) Центрове за подкрепа за личностно развитие са и астрономическите обсерватории и планетариуми.

(4) Устройството и дейността на астрономическите обсерватории и планетариуми се уреждат с правилник, приет от министъра на образованието и науката.

(5) Центровете за подкрепа за личностно развитие могат да извършват една или няколко от дейностите по ал. 1 и 2.

(6) Центровете за подкрепа за личностно развитие са общински.

(7) Устройството и дейността на центровете за подкрепа за личностно развитие се уреждат с правилник, приет от съответния общински съвет.

Чл. 196. (1) Кметът на общината може да възложи дейности за подкрепа за личностно развитие по чл. 48, ал. 1 на център за подкрепа за личностно развитие от друга община, ако в общината няма център за подкрепа за личностно развитие, който да може да ги осъществи.

(2) Кметът на общината може да възложи предоставянето на дейности по чл. 48, ал. 1, т. 3, 4, 5 и 6 на лицата по чл. 18, ал. 2 и 3 от Закона за социално подпомагане, получили лиценз за предоставяне на социални услуги за деца по реда на Закона за закрила на детето.

(3) Възлагането по ал. 2 се извършва по реда на чл. 18а, ал. 3 и 4 от Закона за социално подпомагане.

(4) Предоставянето на дейностите по ал. 2 се извършва при спазване на държавния образователен стандарт за приобщаващото образование.

От чл. 48(5) следва, че един Център за личностно развитие може да изпълнява едновременно и ролята на ресурсен център, на педагогическа стая, на бюро по труда, на терапевтичен и диагностичен център, и ученическо общежитие. Тъй като тези центрове са общински (чл. 48(6)), се

съмняваме в готовността на общините да инвестират в изграждането и поддържането на отделни центрове за личностно развитие, според типа на извършваната от тях дейност.

От чл. 196 се разбира, че изграждането на Центрове за личностно развитие към всяка община не е задължително. Така, ако в общината няма вече изграден център, кметът може да реши да възложи дейностите по подкрепа на личностното развитие на друга община, или на юридически или физически лица, регистрирани по търговския закон (18, ал. 2 и 3 от Закона за социално подпомагане). В момента са налични 28 областни ресурсни центрове и в най-добри случаи, ако кметът реши те ще се преобразуват във въпросните центрове за личностно развитие. Според нас много по вероятно е кметовете на малките и отдалечени общини да решат да използват услугите на търговски дружества, избрани чрез конкурс, или да ползват услугите от друг такъв център, намиращ се в друга община. В този случай работата на ресурсните преподаватели в никакъв случай не се улеснява - те пак ще трябва да пътуват от един град в друг, за да посетят учениците си.

Вместо това, настояваме областните ресурсни центрове да продължат да бъдат държавни обслужващи звена - извънучилищни педагогически учреждения в сферата на образованието под пряко подчинение на Министерството на образованието и науката и да бъдат разкрити техни филиали във всяка една от общините на съответните области, а общините да се ангажират с осигуряването на парапедагози за децата от аутистичния спектър.